

Kiss Tímea–Lőrincz Julianna

Alakzatok a modern és későmodern költészetben és műfordításaikban (Ady Endre és József Attila verseiben). Pandora Könyvek 32.

Eger: Líceum Kiadó, 2014. 167 old.

*Vrábel Tünde*¹

Kiss Tímea és Lőrincz Julianna közös monográfiája 2014-ben jelent meg az egri EKF Líceum Kiadó gondozásában. A Pandora Könyvek 32. darabjaként látott napvilágot együttes munkájuk, amelynek címe: *Alakzatok a modern és későmodern költészetben és műfordításaikban*. Ahogy a 167 oldalas kötet alcíme is mutatja, a monográfia fő célja Ady Endre és József Attila költészetének a vizsgálata. Mgr. Kiss Tímea, a komáromi Selye János Egyetem végzős PhD-hallgatója Ady Endre, dr. habil. Lőrincz Julianna az egri Eszterházy Károly Főiskola és a Selye János Egyetem tanára pedig József Attila költészetében vizsgálja az alakzatok jelentésképző és struktúraszervező funkcióját. Miért éppen ezeket a költőket választották a szerzők? Azért, mert mindkettőjük költészete nemzeti irodalmunk alapköveit jelenti, amelyekre méltán büszke lehet a magyarság. A verseik, a stílusuk, az alakzat- és képrendszerük vizsgálata pedig nem csak az irodalomtudomány és a stilisztika javát szolgálja, hanem új látásmódba helyezi a két költő megítélését is.

A kötet másik célkitűzése az, hogy felhívja a figyelmet a műfordítások nehézségeire és problémáira. Mert, ahogy Kosztolányi Dezső is mondja a műfordításról: *„Ha az értelmet híven, szóról szóra tolmácsoljuk egy másik nyelven, akkor szükségképp megváltozik a szavak alakja s ezzel együtt a mondat hangulati velejárója is. Ha csak a hangzást utánozzuk, a mondat muzsikáját, a betűk színét, akkor ennek a gondolat adja meg az árát. E két nehézség között tévováz az, aki idegen verset akar átültetni. Valahogy módot kell találnia, hogy mind a két követelménynek, az értelmének és zeneinek is eleget tegyen.”* (Kosztolányi 1966: 117). Ezt a kérdéskört a szerzők úgy próbálják meg az olvasóknak bemutatni, hogy megvizsgálják Ady Endre és József Attila elemzésre kiválasztott verseinek idegen nyelvű fordításait (angol, orosz, olasz, néhány szlovák nyelvű átültetés), és összevetik azokat az eredeti magyar megfelelőikkel. Csak így, csak ezen a módon mutatható be, hogy a műfordítóknak milyen nehéz dolguk is van az egyes versek idegen nyelvre való átültetésekor. Hiszen, ahogy Kosztolányi is fogalmaz: *„A műfordítás alkotás és nem másolás. A művész azzal a verssel, melyet a nyelvén új formába önt, olyan kapcsolatban van, mint az életével, melynek rezzenéseit tulajdon verseiben rögzíti meg. Élmény számára egy idegen költő verse. Lélekkel, a saját lelkével kell átítatni, különben nem kel életre. Ennek az a következménye, hogy mindig rajta hagyja egyéniségét.”* (Kosztolányi 1966: 126).

A monográfia három részre tagolódik. Az első rész Kiss Tímea, a második rész Lőrincz Julianna munkája, a harmadik pedig a két szerző együttes munkájának az eredménye.

Az első részben Kiss Tímea rövid alakzatelméleti bevezetést közöl, majd Ady Endre különböző köteteiből vett minták alapján – a funkcionális stilisztika elemzési módszerével

¹ A szerző a révkomáromi Selye János Egyetem Magyar Nyelv és Irodalom Doktori Iskolájának hallgatója.

– vizsgálja az alakzatokat. Leginkább az ismétléses alakzatokra fókuszál, de az ezekből szerveződő alakzattársulásokat is vizsgálja. Az egyes alakzatok elemzésekor kitér a szövegelemzés és az újraolvasás okozta nehézségekre is, ugyanis szerinte ezek gyakran vezetnek Ady írásművészetének félreértelmezéséhez. Ezen fejezet érdekessége, hogy a szerző azt is vizsgálja, hogy az alakzatok hogyan jelennek meg az egyes Ady-paródiákban. Az első rész utolsó alfejezetében Karinthy Frigyes *Így írtok ti* című művét vizsgálva Kiss Tímea a következő konklúziót vonja le: azzal, hogy Karinthy utánozta Ady stílusát, felismerte stílusának főbb jellemzőit. Az Adyra jellemző stílusjegyek kiemelésével (parodizálásával) ugyanis Karinthy nem rontott Ady megítélésén, sőt, inkább hozzájárult a költő egyéni stílusának a felismeréséhez és megértéséhez.

A második fejezetben Lőrincz Julianna a műfordítás-elmélet világába vezet be minket. Foglalkozik a fordítás fogalmával és típusaival, a műfordítás és irodalmi fordítás terminológiájának azonosságai és különbségeivel, a fordítási ekvivalenciával, illetve a fordíthatóság-fordíthatatlanság kérdésével is. Célja, hogy ráirányítsa az olvasók figyelmét az eredeti szövegek és a műfordítások viszonyára, és bebizonyítsa, milyen nehézségekbe is ütközik a műfordító a szöveg más nyelvre való átültetése során. A szerző megállapítja, hogy a költői stílus visszaadása nehéz feladat, és egyetért Anton Popovič azon megállapításával, miszerint minden műfordításszöveg egy-egy variánsa az eredeti szövegnek (vö. Popovič 1980).

Az utolsó fejezetben az elmélet helyett a gyakorlat veszi át a főszerepet. Itt ugyanis Kiss Tímea Ady Endre néhány versének (*Góg és Magóg fia vagyok én, Héja-nász az avaron, A magyar Ugaron, Párisban járt az Ősz, Őrizem a szemed, Az eltévedt lovas*) angol, olasz és szlovák nyelvű fordításaiban vizsgálja meg az alakzatokat. Lőrincz Julianna pedig József Attila néhány versének eredetijét veti össze azok angol és orosz szövegvariánsaival. Az általa vizsgált József Attila versek a következők: *Tiszta szívvel, Bánat, Óda, Reménytelenül*. A versek teljes változatai a kötet mellékletében találhatók.

A mű hozadéka elsősorban az, hogy felhívja a figyelmet a műfordítás, a műfordítói munka nehézségeire. Másodsorban segítséget nyújt a verselemzésben (akár retorikai, akár stilisztikai elemzésről legyen szó). Harmadszor, de nem utolsósorban kézikönyvként funkcionál a téma iránt érdeklődőknek: tanárok, diákok, fordító szakemberek, de akár az irodalmat kedvelő laikusok számára is.

A kötet figyelemfelkeltő külseje (sötétzöld borító, rajta fehér betűk, a borítón a Pandora Kötetekre jellemző képrészlet John William Waterhouse 1896-os *Pandora* című festményéből) és precíz belső elrendezése teszik szemléletessé és élvezhetővé a kötetet. A könyv szerkesztői mindezért dicséretet érdemelnek.

Véleményem szerint e könyv csak első ránézésre tűnik „nehéz olvasmánynak”, hiszen, ha csak belelapozunk, és itt-ott csupán beleolvasunk, rájövünk, hogy csupa hasznos és érdekes dologgal van teli. Ajánlom mindazoknak a figyelmébe, akik szeretik Ady Endre és József Attila költészetét, és érdeklődnek az irodalmi művek fordítása iránt.

Irodalom

Kosztolányi Dezső 1966. *Idegen költők*. Budapest: Szépirodalmi Könyvkiadó.
Popovič, Anton. 1980. Bratislava: Madách.